

Venera Stojan  
Maslinica (otok Šolta)

## TEKSTOVI NA GOVORU MJESTA MASLINICE NA OTOKU ŠOLTI

### Prid ríbaščinu

Věsel je bija tí díl dána u môme mǐstu. Popōdnē.

Kad bi se kōštā vāpōr za mǐl i izāšli mǐščani čā su dōšli iz Splíta sa púnima bōršan blāga Bōžjega, bāš bi tí mōmenat prema múlima dí su zavēzane gājete bĭlo svē vĭše i rĭbari. Ōvi sa Vělikoga mǐla bi ĭšli prema Žālu, a za nĭjma díca, a i vĕliki kōjima je čekanje vāpōra kā māla fĕšta. A Bōže mōj, ōli je māla stvār vĭdit kō je dōša iz Splíta, je li kō kōmē pōslā buletĭn, a pogōtovo bōršu? Jer je svāka bōrša iz Splíta vōnjala na lípe bokūne i dāleki svĭt. Šŭškali su škārtoci o(d) kārte. Čĭrile su prāske iz mōkri škārtoci ka(d) bi bĭlo líto. Šĭrija bi se vōnj po Vĕlome mǐlu... Svāk je svākome jēmā nĭšto rĕč. A díca su jōš u mudantĭne, mōkri, tĕk ĭz mora, tĭkali vāmo-tāmo dok ih mātere nē bi pōčele dozĭvjat: »Dōma ājtee!« A ōni bi kā zbor zavĭkali: »Ĕvooo, sāmo pĕt minŭŭtĭiiii!«.

Svĕ bi se tō dogādalo na pŭnōn rĭvi. Pārilo je da je tō kogōd namĭstĭja za snĭmat film. Ali nĭ. Tō je bija žĭvot 60-ih gōdin u mālome mǐstu punōga domāčega svĭta. Vōnjā je žĭvot. Žĭvĭja se žĭvot.

Sa svāke bāndē iz svĭh dvōrĭ, rĭbari bidu se spŭščali polāko, nōgu prĭd nogu, jāketan ĭspo rŭkē, zākrpjenima gāčan pŭnĭh tašĕli zavēzane traĭnon, sa bōbōn krŭva u šāki. Svāk je svākoga pozdrāvĭjā: »Ĕ«, »A ĕ«, »Ōčemo li?«, »Āmo čā«, »Āla«, »Ōče tō?«. Sa tĭma mālĭma pōzdravĭma su se svĭ razumĭli. Nĭ trĭbalo pŭno govōrit.

Tĭh dāleki(h) gōdin žĕne su ŭvik kŭvale vĕčeru, mālo kō bi sāmo prĭgriza ŭsuvo, tō kā pĭnku sĭra i bōb krŭva, jer bi se vrāčali sa rĭbaščĭne tĕk ŭjutro, a ako bi ŭvatili vĭše, ōdma bi se upŭtili zā Split ōli Trogĭr za prōdat rĭbu.

Mōj díde Lŭdí vĕčera je sāmaštrane lĕšo gĭrice, lípo i(h) je pōčuča, smōčĭja krŭva u ŭje, nāpĭja se bevānde i díga sa stōla.

»Lùidi mój, nêmamò ni dînara, vājā sùtra u zàdrugu po nîke pòšpetice. Tò su ti zànji španjulèti u škātuli. Dok se vràtiš s rîbaščine, fàliče ti. A tî se nè voliš zàimjat.« Bāba je okrênutà prema pònistri govòrila, ali òn je je mòga dòbro čùt, a i razùmit. Mùčā je.

»Èn ti onòga, èn ti sirotinju! Dòkad vāko? Òče li kād dòč vrîme da se ìma kolikò trîba? A ne trîba pùno. Cîla šetemāna na mòru, a mālò se ùvatilo. Mògli bimo večeras na drùgu pòštu pòč. Vrîme je o(d) skùši. Dòbro bi se pròdale. Pa bi òdma mòga kùpit spîze u Splîtu. Jê san lùd, kùpujen spîzu, a jòš san dòma« – ðide je sām sa sòbon govòrija. I òpet dòda: »Vāzmi nā dūg, zapîši se, pa čemo plātít za pâr dān. Nîsmo nîkad ostāli dūžni nikome. Èvo je večeras bònaca kâ ũje i vîrujen da će mrîže bít pùne, a, mòja tî Mārîja, āj vîdičeš ũjutro.«

Ðide je je smîrija. Ma njòn nî bîlo drāgo nîkad nā dūg kupòvat. Ali nevòjna su bîla vrîmèna pa su i drùgi mîščani tākò žívili. »Ājde pòmalo da te ne čekaju, jerbo si tî parŭn i vājā da dòjdeš prîja njîh« – bāba ga je pomilòvala po rŭci u kojòn je bîja bòb krŭva čā ga je vāzeja sa stòla.

Sŭnce se je sprémalo za lèč, ali je jòš bîlo njègove lípe rŭmene bøjê po cîlon Māslinici. Őni čā su rítko òvde mîslili bi da će se dogòdit kojê ukāzānje od tē lipòtē. Gajète su bile ũskraj, rîbari su uskákali ũ njîh i smîjali se ako se kojî òd njîh kâ mālò nāgnija. Drùgi su bîli u kàičima, namíščali vèsła na škārme i obučivali jākete.

Nāmi dĭci je tò bîlo nājdrāže glèdat kākò se òni paričāvaju na rîbaščinu. Sēli bi po mŭlu, jĭli krŭva i marmelāde, čekali da pārtu, pa bi in i mávali. Nāše mātère i bābe su ũza sòmiča vîrile ĩli nālakčene na pònistre mòlile Bòga da in dā da ulòvu pùne mrîže.

Zavònjala je nāfta, odalécĭli su se od mŭla, čŭli su se motòri, sĭkli su vèslima fēte bonāce, čŭla se je družĭna da je zàpivala. Kālebi su òdma dolètĭli pòviše njĭh i pòpunĭli slĭku kojŭ smo mĭ kâ mālĭ pùno pŭti vĭdĭli i zapāntĭli pa lĭpo sprémĭli u ònĭ dĭl nās dĭ nĭkor ne mòre pòčĭrit, u dŭšu u kojòn su se za cĭli žĭvot ũsĭkle slĭke dĭtĭnstva i svègā òkolo njèga.

\* \* \*

### Šigurèca

Kad òstanen sāmà u stāron kŭči,  
òdma pòstanen kurijòža bāba  
pa žvèlto ništo trāžĭn...  
Břž čŭ blāgo dĭda stāroga  
u kònobi nāč.  
Isprimĭščan po kášetan

pobàcàn stvâri òkolo,  
peškafõnda, ùdice, tùnje,  
čëšaj, kjũče, britvulîn  
i làtenu škätulu o(d) duvâna.  
Zarũžinavila je i jëdva je òtvorin.  
Nâ dnu škätule – šigurëca  
zabodëna na křpici o' cica.  
Je li tõ òna mõmu dïdu bïla blãgo  
ka(d) je je tãko sàkrija  
da je nïkor ne nãjde?

\* \* \*

### Slanõča mõra

Ïza škûri čïrî žëna,  
na čëlo jon pãla sïda,  
spõrã rũka je pòmakne,  
a ùspût i sùzu tãkne.  
»Nëču brõjit, nïsân nïkad,  
ma barënko da je pïsã.  
Òli lâpiša i tïnte nëma  
u Mërike, u vëlome svïtu?  
Jer bi kõnte o živõta  
stivala na mïru«.  
Sùza kãpne ùsrid rükë  
na přstu dï vëra spãva...  
Prikũči se jõpet škûra  
zãšuškaju jon koltrïne,  
tišïna je s mrãkon dõšla,  
nï ni mõre tõko slãno  
kolikõ ga òna čëka.

\* \* \*

MANJE POZNATE RIJEČI

- bānda**, bāndê *ž* strana  
**barêno** *pril.* barem  
**bokûn**, bokûna *m* komad  
**bònaca** *ž* mirno more bez valova i vjetra, utiha  
**bôrša** *ž* torba  
**britvulîn** *m* preklopni džepni nožić  
**buletîn** *m* pisamce  
**ćic**, ćica *m* vrsta tanke pamučne tkanine  
**čirit**, čirîn *nesvrš.* gledati koga po-tajice, virkati  
**dîl**, dîla *m* dio  
**difînstvo** *s* djetinjstvo  
**fěšta** *ž* svečanost, slavlje, zabava  
**gājeta** *ž* vrsta ribarskoga broda  
**gìrica** *ž* vrsta malene morske ribe, girica  
**kāleb** *m* galeb  
**kāšeta** *ž* kutija, sanduk  
**koltrîna** *ž* zavjesa  
**kõnat**, kõnta *m* račun  
**kôštat**, kôštân *svrš.* pristati plovilom uz obalu, uz kraj  
**kurijôž** (kurijôži) *pridj.* znatiželjan, radoznao  
**lāpiš** *m* pisaljka, olovka  
**lěšo** *pril.* kuhano (u vodi)  
**mîšćanin** *m* mještanin  
**mutantîne**, mutantîni *ž mn.* kupaće gaćice  
**mûl**, mûla *m* gat, mol  
**namîšćat**, namîšćan *nesvrš.* namješ-tati  
**paričāvat**, paričājen *nesvrš.* pripre-mati, pripravljati  
**pārtit**, pārtin *svrš.* krenuti, otići, ot-putovati  
**pònistra** *ž* prozor  
**pòšpetica** *ž* sitna kućna potrepština  
**prāška** *ž* breskva  
**rîbaščina** *ž* ribarenje, ribolov  
**rîva** *ž* uređeni dio obale u naseljima uz more, riva  
**stīvat**, stivān *svrš.* složiti  
**šetemāna** *ž* tjedan  
**šigurëca** *ž* igla s kopčom za učvr-šćivanje, sigurnica, učvršnica  
**škāram**, škārma *m* drveni stupić na koji se pričvrsti veslo  
**škārtoc**, škārtoca *m* papirnata vre-ćica  
**škûra** *ž* prozorski kapak  
**tašël**, tašela *m* zakrpa (npr. na odje-ći)  
**tîca** *ž* ptica  
**traîna** *ž* vrsta uzice  
**vàpõr**, vapõra *m* parobrod (danas općenito putnički brod)  
**vêra** *ž* vjenčani prsten  
**vèsel** (vèseli) *pridj.* veseo  
**zāimjat**, zaîmjien *nesvrš.* posuđivati  
**žvêlto** *pril.* okretno, hitro, žustro

## PISANJE VENERE STOJAN I GOVOR MJESTA MASLINICE

Venera Stojan rođena je 1952. u Maslinici na otoku Šolti. Piše pjesme, prozu i kraće dramske komade na svojem rodnome govoru. Godine 2010. tiskala je memoarsku prozu *Škatule batule*, koja je osim po vrijednosti s književnog aspekta, privukla i zanimanje dijalektologa jer sadrži mnoge jezične karakteristike svojstvene dotad neistraženomu masliničkomu govoru, a trenutno priprema novu knjigu, u kojoj će biti objelodanjene njezine dijalektalne pjesme i dijalektalni prozni ulomci. Sudjelovala je svojim krasnoslovljenjem na više manifestacija, a neke je od svojih tekstova objavljivala u lokalnim glasilima. Autorica se godinama zalaže za kulturnu stranu mjesta Maslinice, pa tako organizira ljetne kulturne večeri gdje je u središtu maslinička riječ, ali se tu predstavljaju i ostali šoltanski autori iz drugih naselja sa svojim pjesmama, proznim ili dramskim komadima na vlastitim lokalnim govorima.

U okviru je dijalektologije bilo uvriježeno mišljenje da su svi mjesni govori na otoku Šolti čakavski, odnosno pripadaju južnočakavskomu dijalektu, ali ne i govor Maslinice, koji je bio pripojen štokavskomu narječju, tj. novoštokavskomu ikavskomu dijalektu, jednako kao i govor Sumartina na Braču, Sućurja na Hvaru, Račišća na Korčuli. Međutim, iscrpan je terenski rad u Maslinici proteklih godina pokazao drugačije stanje toga govora, pa se prema analiziranim i objavljenim terenskim podacima maslinički govor, koji sadrži stanovit broj čakavskih posebnosti, uz one štokavske, danas može priključiti čakavskomu narječju, odnosno njegovu južnočakavskomu dijalektu.



Spisateljica Venera Stojan

Tekstovi su akcentirani prema kazivanju autorice. U tekstove se ni sadržajno ni jezično nije interveniralo jer su preslikom autoričina govora, tj. pouzdano reflektiraju značajke govora mjesta Maslinice. Već se u ovome veoma ograničenome materijalu razabiru mnoge posebnosti masliničkoga govora (npr. zamjenica *ča*, jaka vokalnost (*vàzeja*, ali *u*, *üvik*), ikavizam (*cìla*, *lìto*, *vìdit*), \**o*, \**j* = *u* (*rùka*, *sùza*), srednje *č* (*čèlo*, *dôč*), ščakavizam (*mìščanin*, *rìbaščina*), čuvanje finalnoga *l* (*dìl*, *mùl*; *vèsel*), ali drugačiji razvoj u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga (*dôša*, *širija*), periferan status fonema *h* (*krùva* G jd., *ùvatili*, ali *òd njìh*), stabilna pozicija fonem *f* (*fěšta*, *nàfta*), čuvanje skupa *jd* (*dojdeš*), adrijatizmi (*kùpujen*, *sa bòbôn*; *nevôjna*, *vàjā*), kratke množine (*kàlebi*), stari oblici genitiva (*dân*, *tašèli*; *gòdin*, *skùši*, *škùri*), sinkretizam dativa, lokativa i instrumentala množine (*kàičima*, *mùlima*; *bòršan*, *jàketan*), krnji infinitivi (*brôjit*, *čùt*) i dr. Prilikom je ovdje spomenuti da Maslinčani imaju i neke druge važne govorne specifičnosti (npr. \**e* > *a* (*jâzik*, *jâčmēk*, *zajât*, ali *počēt*, *žēdan*), prijelaz *ra* > *re* (*rēst*, *krēst*, *rēbac*), *j* i *ž* kao rezultat primarne i sekundarne jotacije \**d* (*mejâš*, *mlâji*, *prēja*, *tùja*; *ròžāk*, *obrâžen*), skup *čr* (*črvič*, *črivo*, ali *cřn*, *pocrvènja*), čakavsko slabljenje napetosti (*drveniški*, *kòška*, *pùški*; *prājca* GA jd.; *klùko*, *pèsto*), djelomični rotacizam (*mòreš* uz *mòžeš*), neke karakteristične zamjeničke oblike (*mènon*, *tòbon/tèbon*, *sòbon/sèbon*, *nàmi* DLI, *vàmi* DLI), primjere tipa u *lìpon* *ròbi*, u *ñègovon* *rúci*, glagole II. vrste s *-ni-* (*okrènit*, *rastègnit*), iterativne prezente (*sakrìje*, *zapišijemo*), prilog sadašnji bez finalnoga *i* (*kùpujuč*, *nòsēč*) itd.).

U tekstovima se piše (*č*), koji, dakako, predstavlja glas srednje tvrdoće. Radi lakšega su snalaženja fonemi *x*, *ž* i *ń* i u tekstovima i u komentarima predstavljeni grafemima (*h*), (*đ*) i (*nj*). Govor poznaje pet akcenata (*â*, *ǎ*, *ã*, *à*, *á*), a u određenim se pozicijama javlja i poludugi akcent, koji je označen oštrijim znakom (npr. *čèlo*, *òna*, *žívot*).

Filip Galović